

УДК 330. 111

Є. В. КОВАЛЬОВ

СТРАТЕГІЯ РЕФОРМИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗБАГАЧЕННЯ

Оглянутий хід реформування соціально-економічного розвитку України. Встановлений незадовільний стан проведення реформ. Уряд поставив амбітні цілі вдосконалення країни. Але серед пріоритетних напрямків і програм відсутній реформа економічного розвитку. Тому в статті в якості головної запропонована стратегія економічного збагачення. Пропонується визначити провідну роль вітчизняних корпорацій в збільшенні експортних надходжень і інноваційному розвитку країни. Встановлено стратегічні напрямки, фактори, елементи організаційного забезпечення реформи.

Ключові слова: економічне збагачення, реформування економіки, «сировинна» економіка, інноваційний розвиток, стратегія сталого розвитку, економічна безпека держави.

Рассмотрен ход реформирования социально-экономического развития Украины. Определено неудовлетворительное состояние проведения реформ. Правительство поставило амбициозные цели совершенствования страны. Но среди приоритетных направлений и программ отсутствует реформа экономического развития. Поэтому в статье в качестве главной предложена стратегия экономического обогащения. Предлагается определить ведущую роль отечественных корпораций в увеличении экспортных поступлений и инновационном развитии страны. Установлены стратегические направления, факторы, элементы организационного обеспечения реформы.

Ключевые слова: экономическое обогащение, реформирование экономики, «сырьевая» экономика, инновационное развитие, стратегия устойчивого развития, экономическая безопасность государства.

It is established that as a result of military operations, the loss of large areas, reduced economic potential, Ukraine is currently in a very difficult economic situation. Relevant is the reform of the social – economic situation of the country. The government has set ambitious targets countries. President of the Sustainable Development Strategy approved “Ukraine – 2020”. But among the priorities of reforms and programs is not the main – reform of economic enrichment of the country. Despite the loss, our country still has a large industrial, agricultural, resource and intellectual potential. Real Ukraine enrichment possible mainly due to external markets: European, US and Chinese markets. The decisive role in the development of export earnings and the markets of developed countries belongs to large enterprises in the organizational form of international corporations. It is proposed to define a leading role in the development of export earnings and the markets of developed countries large enterprises in the organizational form of international corporations. For a real building a solid technological base of production of high quality goods purchased for licenses and quickly learns modern Western technology.

Keywords: economic enrichment, economic reform, “raw” economy, innovative development, sustainable development strategy, economic security of the state.

Вступ. В цей час Україна знаходиться у дуже складному економічному становищі. Військові дії, втрата значних територій, зниження економічного потенціалу країни більше ніж на 20% різко послабили міцність економічної безпеки держави. Гостро актуальне реформування соціально-економічного розвитку країни. Головною серед змін повинна стати реформа економічного збагачення України.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Найбільш вагомими результатами досліджень закономірностей економічного розвитку, подолання кризових явищ та зміцнення економічної безпеки держави мають вчені: В.Геєць, О.Амоша, О.Білорус, А.Чухно, А.Гальчинський, Г.Задорожний, Л.Зотов, В.Семіноженко, В.Мунтіян, В.Федоренко, Л.Федулова, Г.Пастернак-Таранущенко.

Метою статті є визначення напрямків, факторів, елементів організаційного забезпечення реформи економічного збагачення України.

Постановка проблеми. Сучасне керівництво держави поставило перед країною амбітні завдання. Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 схвалена Стратегія сталого розвитку «Україна - 2020» [1]. Цей документ визначає на п'ять найближчих років мету, вектори руху, дорожню карту, першочергові пріоритети та індикатори належних оборонних, соціально-економічних, організаційних, політико-правових умов становлення та розвитку України. Загалом «Стратегія «Україна - 2020» містить 62 реформи. Першочерговою є реалізація таких реформ і програм:

1. Реформа системи національної безпеки і оборони.

2. Оновлення влади і антикорупційна реформа.

3. Судова реформа.

4. Реформа правоохоронної системи.

5. Децентралізація та реформа державного управління.

6. Дерегуляція та розвиток підприємництва.

7. Реформа системи охорони здоров'я.

8. Податкова реформа.

9. Програма енергонезалежності.

10. Програма популяризації України у світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі.

Слід визнати, що реформування не завжди успішно, шляхом складних і непопулярних рішень, але іде одночасно по багатьом напрямкам. Уряд заявляє про усунення енергетичної залежності від російського газу. Поставки енергоресурсу з одного джерела – Російської Федерації, знижені до оптимальної величини – з 95% до 30%. В період військових дій у короткий термін уряд фактично зумів сформувати боєздатну армію. На потреби оборонної сфери у 2015 р. було виділено 90 млрд. грн., у 2016 р. оборонний бюджет планується збільшити до 100 млрд. грн.

У важкий період війни вдалося утримати в керованому стані фінансово-економічну ситуацію.

Свідченням позитивних змін є адміністративна реформа з центральною ланкою децентралізації влади та удосконалення державного управління.

Продовжується реформування правоохоронних органів. Найбільші результати у цьому надає Міністерство внутрішніх справ.

Поступово здійснюється антикорупційна реформа.

Уряд заявляє, що створення Національного агентства з запобігання корупції, Національного антикорупційного бюро і Національної антикорупційної прокуратури з часом дасть свої результати. Це позитивно. Але у переліку намічених і здійснюваних реформ на жаль відсутня, на наш погляд, головна реформа розвитку – реформа економічного збагачення України. У бідній країні завжди буде процвітати корупція. Бідна країна не зможе захистити себе, забезпечити свободу і незалежність, достойні умови життя і розвиток народу. Тобто в цих умовах реформа економічного збагачення країни стає головною реформою розвитку. Без її успішного проведення інші реформи приречені на провал.

Матеріали досліджень. Незважаючи на втрати, наша держава ще має великий промисловий, аграрний, ресурсний, інтелектуальний потенціали, приємні природно-кліматичні умови, займає вигідне географічне положення. Мінерально-сировинна база України включає близько 20 тисяч родовищ і проявів 113 корисних копалин. Запаси залізних руд становлять понад 14% загальносвітових, марганцевих - понад 43%. Україна займає провідні місця за запасами титану, цирконію, урану, літію, графіту, каоліну, вогнетривких глин, сірки, калійних солей, декоративного каменю. В Україні видобувається близько 5% світового обсягу мінерально-сировинних ресурсів.

Україні належать провідні позиції у видобутку багатьох видів мінеральної сировини – вугілля, марганцевих і залізних руд, титану, графіту, каоліну. До промислового освоєння залучено від 40% до 75% розвіданих запасів основних видів корисних копалин [2]. До переваг нашої економіки можна зарахувати і те, що Україна має дешеву, але відносно кваліфіковану робочу силу. Якщо в європейських країнах заробітна плата становить 60-70% ВВП, то в нас - лише 20-25% [3]. Але поряд з цим економіка України має недосконалу галузеву структуру, високі енерго та матеріалоемність продукції, зношеність основних фондів, інноваційну відсталість. Головною бідою сучасної економіки України є «сировинна» направленість її розвитку. Більш як 2/3 загального обсягу промислової продукції припадає на галузі, що виробляють сировину, матеріали та енергетичні ресурси [4]. Близько 40% валютних надходжень країни забезпечує металургійний сектор [5]. На експорт поставляються високі обсяги аграрної сировини – не переробленого зерна. Україна нині є лідером з експорту ячменю, має третю позицію з експорту кукурудзи і п'яту – з експорту пшениці [6]. «Сировинна» економіка є не тільки стратегічно безперспективною, але і економічно небезпечною.

В цих умовах зовсім очевидно, що для успішної реформи швидкого збагачення України, необхідні комплексні креативні дії з управління економікою.

Результати досліджень. На наш погляд комплекс цих дій повинен включати наступні заходи.

По-перше, необхідно вирішити, за рахунок яких ринків – внутрішнього або зовнішніх доцільно проводити збагачення країни. У цей час внутрішній ринок України дуже нестабільний, послаблений, з низькою ємністю і купівельною спроможністю покупців, високим рівнем інфляції. Стабілізації і розвитку внутрішнього ринку увагу, безумовно, треба приділяти, але якщо очікувати збагачення країни за його рахунок, то це може розтягнутися на довгі

десятиріччя. Безумовні переваги у цьому мають зовнішні ринки, особливо країн з твердою валютою – європейський ринок, ринки США, Китаю. Це ринки з дуже високою ємністю, купівельною спроможністю покупців, низькою інфляцією. Але ці ринки стабілізовані і поділені постачальниками товарів, їх ємність вже повністю зрівноважена товарною пропозицією виробників. Якщо Україна зможе стати рівноправним учасником цих ринків, її економічне збагачення до рівня заможних країн світу стане реальністю.

По-друге, треба визначити організаційні форми товаровиробників, які на благо України успішно будуть діяти на внутрішньому і, особливо, зовнішніх ринках. В сучасних умовах слабого внутрішнього ринку, його основними суб'єктами стають малі і середні підприємства. Вони сприяють трудовій зайнятості населення, реалізації творчих можливостей людей, зниженню рівня безробіття, долатню бідності, формуванню середнього класу. Малі і середні підприємства внаслідок обмеженості ресурсів частіше використовують стандартні технології, швидко пристосовуються до змін в умовах господарської діяльності і забезпечують раціональне переміщення капіталу із однієї господарської сфери у іншу. Але історичний досвід розвинутих країн свідчить про те, що визначальна роль у формуванні економічного потенціалу країни, підтриманні її економічної безпеки, розвитку експорту і заробітку на світових ринках належить великим підприємствам в організаційній формі міжнародних корпорацій. Внаслідок високої виробничої потужності вони можуть працювати з дуже великими обсягами унікальної продукції, зберігати та розвивати високі технології, концентрувати групи висококваліфікованого персоналу, створювати умови для високоефективної праці, успішно конкурувати на світових ринках з фірмами інших країн.

На жаль, в Україні сформувалася стійка концепція безумовного розукрупнення великих підприємств та підтримки розвитку малого і середнього бізнесу. За роки незалежності України наслідком політики зміщення акцентів з підтримки великого на малий та середній бізнес стала руйнація потужних виробничих і науково-технічних комплексів та утворення на цій основі дрібних господарюючих суб'єктів. Проведена монополізація великих українських виробництв руйнуюче подіяла на економіку, протидіяла світовій тенденції інноваційного розвитку. Вона суттєво зменшила можливості розробки та впровадження у виробництво технологічних інновацій, які потребують суттєвих витрат, що не під силу малим підприємствам. Ці обставини особливо посилюються тим, що сфера науки в Україні була також суттєво послаблена, внаслідок чого розрив між наукою та виробництвом збільшився. Переважно тому, на наш погляд, українська економіка розвивається практично без наукових розробок. Частка української наукомісткої продукції на світовому ринку високотехнологічних товарів складає 0,1%. У той же час частка наукомісткої продукції США на світовому ринку дорівнює 36%, Японії – 30%, Німеччини – 17%, Китаю – 6% [7]. В результаті такої помилкової концепції «розвитку» суттєво зменшився загальний і особливо експортний потенціал України.

Напроти, розвинуті країни світу приділяють значну увагу концентрації виробництва та підтримці великих підприємств. Так в США, починаючи з 80-х років XX ст., в

антистретовське законодавство були внесені значні послаблення, зокрема, переглянуто вимоги щодо злиття, піднято «поріг» ринкової концентрації при горизонтальних злиттях, дозволено оцінювати можливості злиття з точки зору забезпечення суб'єктів від негативного тиску технологічної та іноземної конкуренції, послаблено заборони на створення спільних підприємств, знижено антистретовські штрафи для таких підприємств, запроваджено індивідуальні підходи до кожного випадку злиття, особливо в галузях високих технологій [8].

Завдяки картельній практиці в Японії в 1955 – 1970 рр. було успішно проведено модернізацію чорної металургії, вугледобувної промисловості, суднобудування, нафтопереробки, виробництва хімічних добрив.

У Південній Кореї в машинобудуванні, електроніці, текстильній промисловості, чорній і кольоровій металургії, нафтохімії та суднобудуванні здійснювалося примусове злиття приватних компаній, що призвело до утворення високо монополізованих виробничих структур.

Уряди більшості розвинутих країн зайняли досить лояльну позицію щодо концентрації внутрішнього виробництва, дозволяючи вітчизняним компаніям діяти подібно монополіям і у такий спосіб усувати з ринку зарубіжних конкурентів [9].

Суттєва особливість сучасного економічного розвитку світу полягає у тому, що поступово змінюються центри економічного впливу – керівна роль держав слабшає, а на перше місце за впливом на процеси економічного розвитку виходять транснаціональні корпорації. Їхня кількість за десятиліття збільшилася майже вдвічі – з 36 тис. до 63 тис., а їхніх закордонних філій налічується близько 600 тис. Так, «ІБМ» має філії у більш як 80 країнах, «Сіменс» – у 52 тощо. В списку 100 найбільших економік світу (розглядаються як національні, так і транснаціональні організми) 51 позицію посідають транснаціональні корпорації [10].

Як бачимо, в сучасних умовах світового господарства найбільш перспективною організаційною формою великого підприємства, спроможного ефективно на світових ринках, є міжнародна корпорація. Вона представляє собою юридичну особу-конгломерат підприємств-юридичних осіб, зв'язаних з головною компанією корпорації системою виробничих, технологічних або фінансових залежностей. Таким чином, у складі міжнародної корпорації на світових ринках на правах учасника успішно можуть реалізовувати свої проекти підприємства любого рівня концентрації виробництва: малі, середні, великі. Але тільки переважно об'єднавши свої можливості в межах корпорації, вони зможуть бути успішними. Українській державі необхідно прагматично сприйняти цей факт і зробити правильні висновки. Враховуючи вище наведений світовий досвід, на наш погляд, це повинні бути дії органів державного управління зі створення у перспективних галузях економіки, можливо навіть за певним примусом, великих виробничих об'єднань за організаційною формою міжнародної корпорації. При відповідному законодавчому, матеріальному, фінансовому забезпеченні такі корпорації стануть гідною організаційно-виробничою основою завоювання ринків розвинутих країн.

І по-третє, Україна має запропонувати ринкам розвинутих країн товари, до яких покупці вже звикли, якість яких відповідає діючим стандартам і які виготовлені за сучасними технологіями. При цьому, можна погодитися

з висновком академіка РАН В. Полтеровича, що «на початкових етапах не варто робити ставку на «технологічні прориви», для цього у нас немає ні коштів, ні відповідної інфраструктури; варто ефективно запозичувати західні технології, і притому не обов'язково одразу найпередовіші» [11]. Переконливим прикладом може бути досвід Японії, яка ефективно використовувала цю стратегію для свого економічного розвитку у післявоєнні роки. В той час Японія опинилась в економічній, фінансовій, політичній кризі. І все ж у 1946 р. поступово намітилась чітка державна політика виходу з тяжкого становища. Будучи окупованою та не маючи власних природних ресурсів, Японія почала купувати технології на виробництво верстатів, машин, обладнання, поступово сплачуючи 5 – 6% від прибутку. За 15 років вона закупила більше 2,5 тисяч іноземних ліцензій, за якими вироблялось 11% промислової та 17% експортної продукції, 10% продукції в загальному машинобудуванні, 20% - в хімії, 24% - в електротехніці, 25% в металургії, 60% - в нафтохімії. Приріст виробництва на основі іноземних технологій за 1950 – 1960 рр. склав у середньому 72% за рік [12].

Україні необхідно швидше попроситись з ілюзіями самостійного технологічного «прориву» у постіндустріальне майбутнє. Доцільно ефективно використовувати досвід країн, які успішно пройшли важкий шлях економічного збагачення. Це позбавить нас від зайвих помилок і витрат.

Висновки. За результатами дослідження визначено:

1. В цей час Україна знаходиться у дуже складному економічному становищі. Військові дії, втрата значних територій, зниження економічного потенціалу країни більше ніж на 20% різко послабили міцність економічної безпеки держави. Керівництво країни ініціює численні новаторські зміни.

2. Серед запланованих і здійснюваних реформ в Україні відсутня головна – реформа економічного збагачення країни, її регіонів, підприємств, людей. У бідній країні завжди буде процвітати корупція. Бідна країна не зможе захистити себе, забезпечити свободу і незалежність, достойні умови життя і розвиток народу. В цих умовах реформа економічного збагачення країни стає головною реформою розвитку. Без її успішного проведення інші реформи приречені на провал.

3. Незважаючи на втрати, наша держава ще має великий промисловий, аграрний, ресурсний, інтелектуальний потенціали, приємні природно-кліматичні умови, займає вигідне географічне положення.

4. Необхідно вирішити, за рахунок яких ринків – внутрішнього або зовнішніх доцільно проводити збагачення країни. Безумовні переваги у цьому мають зовнішні ринки, особливо країн з твердою валютою – європейський ринок, ринки США, Китаю. Це ринки з дуже високою ємністю, купівельною спроможністю покупців, низькою інфляцією.

5. В сучасних умовах основними суб'єктами внутрішнього ринку стають малі і середні підприємства. Визначальна роль у розвитку експорту і заробітку на зовнішніх світових ринках розвинутих країн належить великим підприємствам в організаційній формі міжнародних корпорацій.

6. Для реального швидкого створення міцної технологічної бази виробництва високоякісних товарів для

зовнішніх ринків Україні не слід в черговий раз організувати «технологічні прориви». В сучасних умовах крім зайвих витрат, змарнування часу та ще більшого економічного відставання це нічого не дасть. Ефективніше придбати за ліцензіями і швидко освоїти сучасні західні технології.

Список літератури:

1. Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна - 2020» // Урядовий кур'єр. - 2015. - 15 січня (№6). - С.8.
2. Веклич О. Екологічний чинник формування конкурентоспроможності національної економіки / О. Веклич // Економіка України. - 2005. - № 12. - С. 68.
3. Павлишенко М. Еквівалентний обмін – основа ринкової економіки / М. Павлишенко // Економіка України. - 2007. - №10. - С.92.
4. Якубовський М. Концептуальні основи стратегії розвитку промисловості України на період до 2017 року / М. Якубовський, В. Новицький, Ю. Кіндзерський // Економіка України. - 2007. - №11. - С. 7.
5. Макогон Ю. ГМК України на зовнішніх ринках: стан і перспективи / Ю. Макогон, І. Майорова, Т. Медведкін // Економіка України. - 2005. - № 4. - С. 75.
6. Цитата дня // Урядовий кур'єр. - 2012. - 5 грудня (№2). - С.1.
7. Петрина М. Базові умови створення інноваційної моделі розвитку економіки України / М. Петрина // Економіка України. - 2006. - №8. - С.39.
8. Фролова Н.Л. Антитрестовська політика і нововведення (Опыт США) / Н.Л. Фролова // «США – Канада. Економіка – Політика – Культура». - 2001. - №8. - С. 32.
9. Кіндзерський Ю. Проблеми національної конкурентоспроможності та пріоритети конкурентної політики в Україні / Ю. Кіндзерський, Г. Паламарчук // Економіка України. - 2006. - №8 - С. 19-29.
10. Удовик С.Л. Глобалізація: семиотическіе підходи / С.Л. Удовик - М.: «Рефл-бук», 2002. - 384 с., С. 212.
11. Полтерович В. Стратегія модернізації: інститути і коаліції / В. Полтерович // Вопросы економіки. - 2008. - №4. - С.24.
12. Брыжко В.М. Лицензирование прав и патентование научно-технической продукции / В.М.Брыжко, А.Ф.Завгородний, А.В.Пичкур - К.: «Прапор», 1994. – 194 с.

References (transliterated)

1. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12 sichnya 2015 roku #5/2015 "Pro Stratehiyu staloho rozvytku "Ukrayina – 2020" // Uryadovyy kur'yer. 15 sichnya (No 6). – P.8.
2. Veklych O. Ekologichnyj chynnyk formuvannja konkurentospromozhnosti nacional'noi' ekonomiky / O. Veklych // Ekonomika Ukrain'ny. - 2005. - No 12. - P. 68.
3. Pavlyshenko M. Ekvivalentnyj obmin - osnova rynkovoi' ekonomiky / M. Pavlyshenko // Ekonomika Ukrain'ny. - 2007. - No 10. - P. 92.
4. Jarubovs'kyj M. Konceptual'ni osnovy strategii' rosvytku promyslovosty Ukrain'ny na period do 2017 roku / M. Jakubovs'kyj, V. Novyc'kyj, Ju. Kindzers'kyj // Ekonomika Ukrain'ny. - 2007. - No 11. - P.7.
5. Makogon Ju. GMK Ukrain'ny na zovnishnih rynkah: stan i perspektyvy / Ju. Makogon, I. Majorova, T. Medvedkin // Ekonomika Ukrain'ny. - 2005. - #4. - S. 75.
6. Cytata dnja // Uryadovyy kur'jer. - 2012. - 5 grudnja (No 2). - P. 1.
7. Petrina M. Bazovi umovy stvorennja innovaciynoi models rozvytku ekonomiky Ukrainy / M. Petryna // Ekonomika Ukrainy. – 2006. - No 8. – P.39.
8. Frolova N.L. Antitrestovskaja politika I novovvedenija (Opyt SShA) / N.L.Frolova // "SShA – Kanada. Jekonomika – Politika – Kultura". – 2001. - No 8. – P. 32.
9. Kindzers'kyj Yu. Problemy' nacional'noyi konkurentospromozhnosti ta priory'tety' konkurentnoyi polity'ky' v Ukraini / Yu. Kindzers'kyj, G. Palamarchuk // Ekonomika Ukrainy. – 2006. - No 8. – P. 19-29.
10. Udovik S.L. Globalizacija: semioticheskie podhody / S.L.Udovik – M.: "Refl – buk", 2002. – 384 p.
11. Polterovych V. Strategyy modernyzacyy: ynstytuty i koalycyy / V. Polterovych // Voprosi ekonomyky. - 2008. - No 4. - P. 24.
12. Bryzko V.M. Licenzirovanie prav i patentovanie nauchno – tehnicheckoj produkcii / V.M. Bryzko, A.F. Zavgorodnij, A.V/ Pichkur – K.: "Prapor", 1994. – 194 p.

Надійшла (received) 12.04.2016

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Стратегія реформи економічного збагачення / Є.В.Ковальов // Вісник Національного технічного університету „Харківський політехнічний інститут» (економічні науки). – Х.: НТУ „ХПІ”. - 2016. - № 27(1199) - С. 13-16. Бібліогр.: 12 назв. – ISSN 2519-4461

Стратегия реформы экономического обогащения / Е.В.Ковалев // Вестник Национального технического университета „Харьковский политехнический институт» (экономические науки). – Х.: НТУ „ХПИ”. - 2016. - № 27(1199) - С. 13-16. Библиогр.: 12 назв. – ISSN 2519-4461

Economic reform strategy of enrichment / E.V. Kovalev // Bulletin of National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute" (economic sciences). – Kharkiv: NTU "KhPI". - 2016. - № 27(1199) - P. 13-16. Bibliogr.: 12. – ISSN 2519-4461

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Ковальов Євген Володимирович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та фінансів Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків; тел.: (067) 972-53-03; e-mail: yugran49@mail.ru.

Ковалев Евгений Владимирович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та фінансів Харківського національного університету внутрішніх справ, м. Харків; тел.: (067) 972-53-03; e-mail: yugran49@mail.ru.

Kovalev Evgeny Vladimirovich – Doctor of Economics, Professor, Head of Economy and Finance of Kharkov National University of Internal Affairs, Kharkov; тел.: (067) 972-53-03; e-mail: yugran49@mail.ru.